

Bij de foto: Kent u de film *The Deer Hunter* (1978), over de Vietnamoorlog? Een paar vrienden in Pennsylvania worden opgeroepen voor het leger en nemen afscheid van hun geliefden. Maar ze keren niet allen levend terug. Daar deden deze handtekeningen me aan denken. [lees verder op pag. 3]

nr. 52, juni 2020

IN DIT NUMMER:

Herdenkingsplaquette 1940-1945

De nieuwe archivaris

Kuyper en Bavinck online

...adc **etera**

...adcetera is een gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC (GKv) en de
Archiefcommissie (NGK)

colofon

...adcetera is een
gezamenlijke uitgave
van deputaten

ADC (GKv) en de
Archiefcommissie
(NGK)

Broederweg 16,
8261 GT Kampen.

Telefoon 038-4471730

E-mail info@adckampen.nl

Website www.adckampen.nl

Druk: drukkerij

De Bunschoter,

Bunschoten-

Spakenburg

Ontwerp:

Peter Dees, Zwolle

Ten geleide

Begin februari vulden de ruimten van de Theologische Universiteit en de St. Annakapel zich nog met deelnemers aan het internationale congres over de culturele en kerkelijke banden tussen Nederland en Hongarije in het interbellum (met als bekendste fenomeen de Hongaarse kindertreinen). De universiteit was een bijenkorf en er klonken vele talen. Een maand later kon je aan de Broederweg een blad horen vallen en waren de ruimten van de universiteit en het ADC leeg: er was een volledige lockdown vanwege de coronapandemie. Juist in die omslagperiode was Mirjam Hofman begonnen als de nieuwe archivaris van het ADC en viel dus van het ene uiterste in het andere. Net als andere archiefinstellingen ging het ADC op slot. De archivaris is er in haar eentje vrijwel alle dagen geweest, maar een bezoeker, vrijwilliger of medewerker mocht er niet komen. Wij heten Mirjam ook van deze plek hartelijk welkom (zie het interview met haar elders in deze ADCetera), maar hadden wel gewenst dat de start van haar werk op het centrum anders was geweest. Maar van de nood is een deugd gemaakt. Deze vreemde periode is door haar gebruikt om thuis te raken in de archiefcollectie, bibliotheek en (voor zover dat bereikbaar was) het netwerk

van het ADC. En inmiddels is het ADC weer open. Sinds 25 mei kunt u het ADC weer bezoeken, voor onderzoek, om archief te brengen of een vraag over archiefbeheer of (kerk-) geschiedenis te stellen. Alleen, u moet de komende tijd wel een afspraak maken om binnen te kunnen komen. Het ADC is ingedeeld volgens de geldende maatstaven, waaronder de anderhalve-meter-regel, en dat betekent dat er naast het personeel maar een beperkt aantal werkplekken beschikbaar is. Maar schroomt u niet contact op te nemen, we zoeken steeds naar een oplossing die bij uw wens past.

En misschien heeft deze bijzondere tijd u op ideeën gebracht voor nieuw onderzoek. Hoe gingen de kerken in 1918 om met een andere pandemie, de Spaanse griep? En wat hielden de bededagen in die de kerken in de negentiende eeuw uitschreven bij de uitbraak van een choleraepidemie? Hoe dachten christenen over moderne vaccins, zoals de koepok-inenting tegen de pokken, of de inenting tegen polio? Vragen genoeg en in het ADC is ook archiefmateriaal genoeg voor allerlei onderzoek.

Welkom! 🍷

*De handtekeningen op het omslag staan achterop een foto
met Kamper studenten.*

*Hij is genomen in 1926 bij de installatie van nieuwe leden van het dispuut
Chrysostomos. Er staan zeventien leden op de foto, jonge mensen met een
heel leven voor zich; op de achterkant plaatsten ze alle zeventien hun
handtekening. Twee van hen overleefden de Tweede Wereldoorlog niet,
J. Kapteyn en P. Wolfert.*

Kamper gedenkplaquette voor gevallen alumni

In de Tweede Wereldoorlog kwamen in totaal vijftien leden van de gemeenschap van de Theologische Hogeschool te Kampen om door oorlogsgeweld en verzet tegen de Duitse overheerser. Aan vrijwel alle hoger onderwijsinstellingen in Nederland bevinden zich gedenktekens voor de gevallen in de oorlog, maar in Kampen niet. Daar is het na de oorlog niet van gekomen, vermoedelijk mede vanwege de doorwerking van de kerkelijke breuk van de Vrijmaking. Deze leidde na de oorlog tot twee Kamper theologische instellingen (Oudestraat en Broederweg) die beide de schooltraditie claimden. De omgekomen lector en verzetsman R.J. Dam werd in 1946 nog wel in het bijzijn van vertegenwoordigers van beide scholen in Kampen herbegraven, maar nadien is er noch gezamenlijk, noch aan een van beide scholen een herdenkingsteen voor de gevallen opgericht. Daar komt nu verandering in. Dit najaar wordt in het gebouw van de

Theologische Universiteit aan de Broederweg een gedenkteken opgericht, met daarop de namen van de vijftien gevallen: docent, student of predikant – H.A. van Andel, R.J. Dam, K. van Dijk, W.J. van Enk, M. Geertsema, J. Kapteyn, J. de Koning, S.O. Los, G.Chr.H. Plantagie, W. Reinders, B.M. Schuurman, K. Sietsma, R.J. van der Veen, W.H. van der Vegt en P.H. Wolfert.

Deze plaquette is samengesteld in overleg met de Protestantse Theologische Universiteit, waarin de opleiding aan de Oudestraat is opgegaan. Vanuit die instelling wordt ook meegewerkt aan een publicatie met biografieën van de vijftien gevallen, die bij de onthulling van het gedenkteken beschikbaar zal zijn.

Deze onthulling zou oorspronkelijk hebben plaatsgevonden op 17 april, de dag waarop Kampen 75 jaar geleden bevrijd werd van de Duitse bezetting. Vanwege de corona-pandemie is deze bijeenkomst uitgesteld tot het

najaar, in de hoop dat ze dan kan worden belegd. Heeft u belangstelling voor het bijwonen van deze bijeenkomst of voor de publicatie? Neem dan contact op met het ADC. Wij hopen de bijeenkomst te zijner tijd aan te kondigen. ¶

Kuyper en Bavinck online

Vanaf begin juni is het archief van Abraham Kuyper online te raadplegen op sources.neocalvinism.org, de site van The Neo-Calvinism Research Institute (NRI) aan de TU Kampen. Dit instituut initieert, stimuleert en begeleidt onderzoek naar het neocalvinisme. Deze beschikbaarstelling van Kuypers archief is een belangrijk middel bij dit onderzoek.

Het archief van Abraham Kuyper (1837-1920) neemt een centrale plaats in temidden van het bronnenmateriaal betreffende het neocalvinisme. Het bevat veel stukken over de Antirevolutionaire Partij, de Vrije Universiteit, de Doleantie, de Schoolstrijd, Kuypers ministerschap, zijn netwerk, zijn manuscripten en zijn persoonlijke leven; het archief telt onder meer bijna 9000 brieven. Princeton Theological Seminary (USA) is een decennium geleden samen met het Historisch Documentatiecentrum aan de VU begonnen met de digitalisering van het archief. Later heeft het NRI het werk van Princeton overgenomen en voltooid.

Daarnaast bevat dezelfde site ook alle

digitaal beschikbare versies van de publicaties van Kuyper en Herman Bavinck (1854-1921), inclusief de verschillende edities en de vertalingen. Deze collectie bouwt voort op het materiaal dat in de afgelopen decennia is verzameld op de website neocalvinisme.nl van Wim van der Schee. De Theologische Universiteit Kampen heeft deze collectie enkele jaren geleden overgenomen en de inhoud ervan is nu wat Kuyper en Bavinck betreft verder uitgebouwd. Met deze digitale presentatie van archief en publicaties van Kuyper en Bavinck komen belangrijke informatiebronnen ter beschikking over de personen, theologie, politiek, onderwijs, cultuur en sociaaleconomische thema's van het neocalvinisme, voor iedere onderzoeker of belangstellende en waar ook ter wereld. ¶

Interview met de nieuwe archivaris

Eind januari jl. is Mirjam Hofman begonnen als de nieuwe archivaris/bureaubeheerder van het ADC. Hier volgt ter kennismaking een interview.

Kun je iets over je achtergrond vertellen?

Mijn naam is Mirjam Hofman. Ik ben 33 jaar en kom oorspronkelijk uit Schiedam. Na de middelbare school verhuisde ik naar Leiden. Daar heb ik een bachelor geschiedenis en een master godsdienstwetenschappen

gedaan. Omdat ik godsdienstwetenschappen toch wel erg sociaalwetenschappelijk vond, heb ik daarna nog een researchmaster religiegeschiedenis gedaan aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Na enkele omzwervingen in de thuiszorg, belandde ik zo'n 6,5 jaar geleden in Groningen. Daar heb ik aan de Faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit gewerkt aan een proefschrift over evangelicalisme in Nederland, tussen 1840 en 1940. Dat proefschrift is nog niet af, maar binnenkort hoop ik er weer mee aan de slag te gaan. De afgelopen periode ben ik naar Kampen verhuisd, en ik wilde eerst rustig wennen aan mijn nieuwe baan en woonplaats.

Waarom heb je gesolliciteerd bij het ADC?

Ik vind kerkgeschiedenis heel interessant, vooral de geschiedenis van het Nederlandse protestantisme in de negentiende en twintigste eeuw. Daar heb ik me tijdens m'n studie in gespecialiseerd, en bij het schrijven van een proefschrift ben ik in dat spoor verder gegaan. Daarbij heb ik archiefonderzoek altijd erg leuk gevonden. In archieven liggen vaak allerlei vondsten verscholen. Bovendien maken archiefstukken het verleden doorgaans tastbaarder dan secundaire literatuur. Ik houd dus van kerkgeschiedenis en archief, maar kwam er als promovendus achter dat ik het zwaar vind om alleen maar zelf onderzoek te doen. Om die reden zocht ik naar een baan met meer afwisseling en een grotere sociale component. De functie van archivaris/bureaubeheerder bij het ADC sloot hier naadloos bij aan.

Hoe bevalt het werken op het ADC?

Tot nu toe erg goed. Buiten coronatijden is de afwisseling groot. Verschillende dagen van de week komen er vrijwilligers die bijvoorbeeld helpen met het inventariseren van archief. Er melden zich onderzoekers, en er wordt archiefmateriaal gebracht. Per e-mail of telefoon worden vragen gesteld over plaatselijk archiefbeheer. Verder ben ik redactiesecretaris en eindredacteur van het *Documentatieblad voor de Nederlandse kerkgeschiedenis na 1800*. Ik verstuur de boeken die via de website besteld worden, help mee met het voorbereiden en afwickelen van conferenties, koop de koffie in, etc. Daarnaast valt er altijd archief te inventariseren dat op het ADC is gebracht, maar nog op ontsluiting wacht. Bij dat alles geniet ik erg van de goede sfeer die op het ADC heerst. Ook zijn er goede contacten met de overburen en de achterburen – de Theologische Universiteit en de Universiteitsbibliotheek.

Heb je al plannen ontwikkeld voor de toekomst van het ADC?

Allereerst wil ik aansluiten bij alles wat al goed gaat op het ADC. Het valt me op dat veel mensen zich verantwoordelijk voelen voor aspecten van het werk op en rondom het ADC. De penningmeester vraagt me om rekeningen, de beheerder van het gebouw regelt afspraken met onderhoudsdiensten, vrijwilligers werken zeer zelfstandig aan grote projecten. Bovendien heeft mijn voorganger alles netjes achtergelaten. Tegelijkertijd blijft er altijd wat te wensen over. Het ADC heeft nog veel archiefmateriaal dat niet ontsloten is. Ik hoop dat de inventarisatieachterstand de komende jaren met de

hulp van vrijwilligers verder ingelopen kan worden. Daarnaast wil ik de objecten uit onze collectie beter beschrijven en opbergen. Bij objecten kan gedacht worden aan schilderijtjes van Detmer Deddens, een wandbord ter herinnering aan de promotie van Klaas Schilder, of een fietsbel met daarop reclame voor de Gereformeerde Bijbelcursus. Ook de tijdschriftencollectie en de handbibliotheek op de studiezaal wil ik beter ordenen. Omdat de focus van het ADC op archiefmateriaal ligt, zal ik waarschijnlijk ook wat snoeien in de andere collecties. Zo blijft er voldoende ruimte beschikbaar voor het bewaren van unieke, papieren archieven. ¶

De kindertreinen en verder

Op 6 en 7 februari 2020 vond in Kampen plaats de internationale conferentie 'De kindertreinen en verder. Culturele, religieuze en politieke betrekkingen tussen Hongarije en de Lage Landen in het interbellum'. Deze conferentie was georganiseerd door The Neo-Calvinism Research Institute aan de Theologische Universiteit en de Eötvös Loránd Universiteit (ELTE) in Boedapest, met steun van de Hongaarse ambassade in Nederland. De conferentie werd behalve door onderzoekers ook druk bezocht door Nederlanders en Vlamingen met een Hongaarse achtergrond of connectie. Ze bood een goed overzicht van de actuele stand van zaken van het

wetenschappelijk onderzoek over de Hongaars-Nederlandse betrekkingen in het interbellum op diverse gebieden. De conferentie was tevens de uitdrukking van de goede Nederlands-Hongaarse samenwerking ter zake van dit onderzoek en kwam tot uitdrukking in de toespraken van de Nederlandse ambassadeur in Hongarije, René van Hell, en de Hongaarse ambassadeur in Nederland, András Kocsis. En ook bleek de goede verstandhouding uit het reünie-karakter dat de conferentie voor veel deelnemers had. Voor de Theologische Universiteit was het een bevestiging en versterking van banden die de universiteit heeft met diverse zusterinstellingen in Hongarije, zoals in Boedapest, Debreczen en Papa. In het najaar verschijnt een bundel met de lezingen van dit congres in de AD Chartas-reeks van het ADC. ¶

Materiaal uit het ADC in het Stedelijk Museum Kampen

De komende maanden bevinden enkele stukken uit de collectie van het ADC zich elders in de stad Kampen. Van 5 juni tot en met 20 september 2020 worden namelijk enkele posters, afkomstig uit het archief van het Centrum voor Lectuur, Informatie en Communicatie (CLIC), tentoongesteld in het Stedelijk Museum. CLIC was naar het woord van historicus Ewout

Klei een 'rechts-christelijke wereld-winkel'. De winkel opende in 1977 en bevond zich in de stad Groningen. De leden van de vereniging die CLIC draaiende hield waren tevens lid van de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt). In 2007 werd de winkel opgeheven. Tussen 1977 en 2007 hield CLIC zich bezig met informatieverstrekking op kerkelijk, politiek en maatschappelijk terrein. De nadruk lag op de laatste twee terreinen. Hiermee lag de winkel onder vuur van linkse politieke activisten, maar ook van vrijgemaakten die bezorgd waren over de focus van CLIC op de maatschappelijke buitenwereld. Het archief van CLIC werd in 2007 naar het ADC gebracht, en vorig jaar ontsloten door vrijwilliger Jelger Kansen. Om de tentoonstelling *Ammehoela! 75 jaar vrij zijn*, waar de posters van CLIC deel van uitmaken, te bekijken, moet u van tevoren kaarten reserveren. Meer informatie over CLIC vindt u in het artikel 'Liever dood dan rood. Het Centrum voor Lectuur, Informatie en Communicatie (CLIC) te Groningen in de jaren zeventig en tachtig' van Ewout Klei, dat verscheen in het *Documentatieblad voor de Nederlandse Kerkgeschiedenis na 1800* van december 2009. Het artikel is ook online te vinden. ¶

Aanwinsten

Archief J.C. Fledderus
Archief Gn. Werner
Archief Zendingen
Advies Commissie
Middelburg
Aanvulling archief
R.H. Bremmer
Aanvulling archief L.
Bremmer-Lindeboom
Aanvulling archief J.
Veenhof
Aanvulling archief
Gereformeerde
Bijbelcursus

Nieuwe Bavinck- biografie

Dit najaar verschijnt een Engelstalige biografie over Herman Bavinck (1854-1921), de beroemdste hoogleraar die aan de theologische opleiding in Kam-

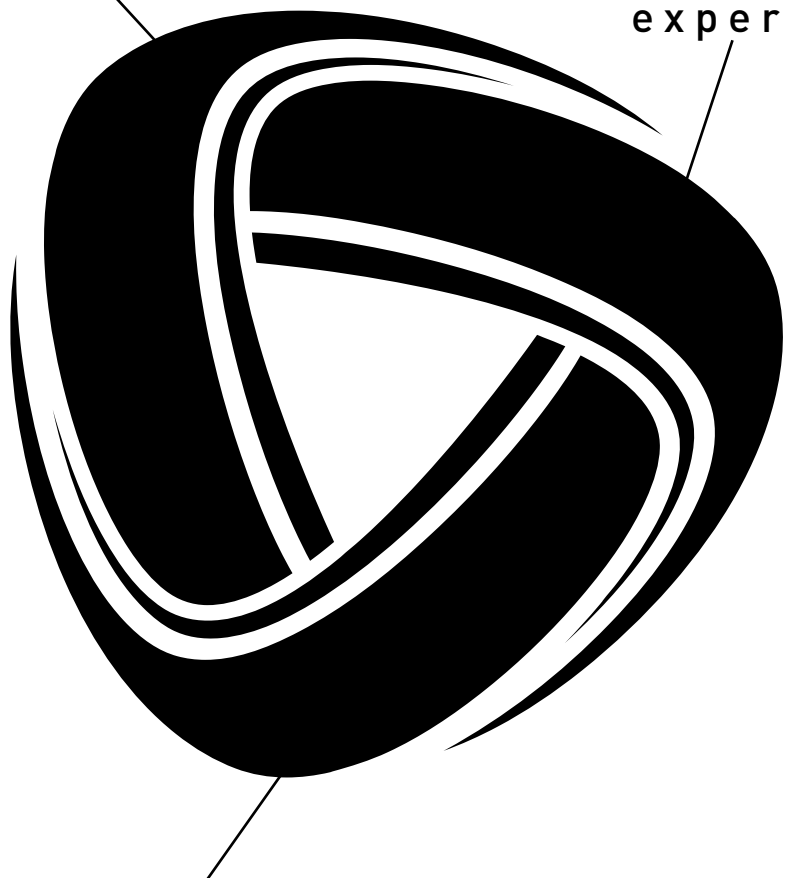
pen heeft gedoopt. Zijn werk wordt wereldwijd vertaald en er verschijnen aan de lopende band proefschriften en andere studies over zijn werk. De internationale uitstraling van zijn werk komt goed tot uitdrukking door het feit dat de biografie geen Nederlander is, maar een Schot, James Eglinton. Denk nu niet dat zo'n buitenlander zich vast niet goed kan verplaatsen in Bavincks Nederlandse wereld, want Eglinton leest niet alleen goed Nederlands, hij heeft ook een aantal jaren aan de Theologische Universiteit in Kampen gewerkt. Hij heeft grondig onderzoek verricht in Nederlandse archieven en periodieken, en biedt veel nieuws. Zijn biografie verschijnt in het Engels en is een waardige opvolger van de grondige Bavinck-biografieën van Valentijn Hepp (*Dr. Herman Bavinck, 1922*) en Rolf Bremmer (*Herman Bavinck en zijn tijdgenoten, 1961*).

Op 30 oktober belegt het ADC een bijeenkomst, waarop zijn biografie wordt gepresenteerd. Hopelijk kan dit in Kampen gebeuren, maar mochten de corona-maatregelen dat verhinderen, dan zal een digitale publicatie plaats vinden. U krijgt daarvoor te zijner tijd een uitnodiging; en houd ook de website van het ADC in de gaten.

Deze boekpresentatie is een opmaat naar de herdenking van Bavincks honderdste sterfdag. Volgend jaar zal dit feit op verschillende conferenties buiten ons land herdacht worden, maar ook aan de Theologische Universiteit Kampen zal in de tweede helft van volgend jaar een internationale conferentie worden belegd. Nadere berichten volgen. ¶

Uw doel
Uw wens

Onze
expertise

Het resultaat
hoogwaardige communicatie

DE BUNSCHOTER
SAMEN COMMUNICEREN